

Grundlagsutskottet

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025

Till kulturutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025 (B 20/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till kulturutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Pamela Sarasmo, justitieministeriet
- specialsakkunnig Matti Jutila, diskrimineringsombudsmannens byrå
- ställföreträdare för ordföranden Tuomas Aslak Juuso, sametinget
- språkskyddssekreterare Anne Kirste Aikio, sametinget
- folktingssekreterare Christina Gestrin, Svenska Finlands folkting.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) Statsrådet ska enligt 37 § i språklagen varje valperiod till riksdagen lämna en berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen och om hur de språkliga rättigheterna förverkligats samt vid behov även om andra omständigheter som gäller språk. I berättelsen behandlas utöver finska och svenska åtminstone samiska, romani och teckenspråk.

(2) Den berättelse som lämnas med stöd av språklagen (nedan även språkberättelsen) ska alltså gälla dels Finlands nationalspråk, finska och svenska, dels de andra språk som det hänvisas till i 17 § 3 mom. i grundlagen. I den nu aktuella språkberättelsen behandlas dessutom frågor som gäller bland annat romani, karelska språket, tatariska och jiddisch.

(3) Enligt grundlagens 17 § 2 mom. ska vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk tryggas genom lag. I samma moment sägs det att det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder. Bestämmelsen förutsätter inte bara formell likabehandling av finska och svenska, utan även att den faktiska jämlikheten mellan språkgrupperna tryggas. Bestämmelsen har betydelse

Utlåtande GrUU 18/2026 rd

för ordnandet av samhällsservice (RP 309/1993 rd, s. 69). Enligt 17 § 3 mom. i grundlagen har samerna såsom urfolk samt romerna och andra grupper rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. I samma moment sägs det att bestämmelser om samernas rätt att använda samiska hos myndigheterna utfärdas genom lag. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk och dem som på grund av funktionsnedsättning behöver tolknings- och översättningshjälp ska enligt 17 § 3 mom. likaså tryggas genom lag. I språkberättelsen granskas således språk som juridiskt sett befinner sig i olika ställning.

(4) I berättelsen behandlas digitaliseringen i ett separat avsnitt. Utskottet konstaterade i sitt betänkande om språkberättelsen för 2021 att de skyldigheter som följer av språklagen, samiska språklagen och teckenspråklagen måste beaktas när nya digitala tjänster och system skapas. Utskottet ansåg det viktigt att de grundläggande språkliga rättigheterna beaktas redan i den inledande fasen av utvecklingen av tjänsterna och att de digitala tjänsterna utvecklas parallellt i olika språkversioner (GrUB 5/2022 rd, stycke 5). Utskottet fäster fortsättningsvis vikt vid detta (se även GrUB 11/2021 rd, stycke 8—10, GrUU 59/2025 rd, stycke 22—23, GrUU 60/2025 rd, stycke 14—16). Utskottet anser att statsrådet bör bedöma om uttryckliga bestämmelser om språkliga rättigheter bör tas in i regleringen om elektroniska tjänster. I princip välkomnar utskottet att den tekniska utvecklingen och utvecklingen av artificiell intelligens medför nya möjligheter att trygga de språkliga rättigheterna.

(5) Grundlagsutskottet fäster också uppmärksamhet vid tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i samband med stora förvaltningsreformer. När förvaltningen organiseras ska det enligt 122 § 1 mom. i grundlagen eftersträvas en indelning i sinsemellan förenliga områden så att den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder. Grundlagsutskottet har i sin praxis understrukit att myndigheternas verksamhetsområden och verksamhetsställen bör organiseras på ett sådant sätt att tillgången till den berörda myndighetens tjänster tryggas och de språkliga rättigheterna enligt grundlagens 17 § tillgodoses (GrUU 29/2006 rd, GrUU 42/2006 rd). Grundlagsutskottet ansåg det exempelvis i samband med bedömningen av statens regionförvaltningsreform vara viktigt att statsrådet följer upp och utvärderar hur genomförandet av reformen påverkar det praktiska tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna och vid behov vidtar de åtgärder som krävs för att säkerställa att dessa rättigheter tillgodoses. (GrUU 17/2025 rd, stycke 29—37)

(6) Berättelsen behandlar också rättsväsendet separat, med tonvikt på hur tingsrätternas strukturreform påverkar de språkliga rättigheterna. Grundlagsutskottet ansåg vid bedömningen av regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar att sammanslagningen av tingsrätterna och de bestämmelser på lägre nivå som hör samman med den då föreslagna lagstiftningen har konsekvenser för de språkliga rättigheterna och särskilt den svenskspråkiga domstolsservicen (GrUU 12/2017 rd). Ändringarna kan också ha negativa konsekvenser för hur de språkliga rättigheterna tillgodoses. Grundlagsutskottet fäste uppmärksamhet vid att de språkliga rättigheterna tillgodoses i praktiken, i synnerhet i starkt svenskspråkiga områden. De språkliga rättigheterna måste tillgodoses när beslut fattas om tingsrätternas verksamhetsställen. Grundlagsutskottet betonar vikten av att följa hur de språkliga rättigheterna tillgodoses och att beakta dessa rättigheter i utvecklingen av rättsväsendet.

Utlåtande GrUU 18/2026 rd

(7) Berättelsen innehåller också ett avsnitt om de tvåspråkiga välfärdsområdena och hur rätten att använda sitt eget språk förverkligas i kundsituationer inom social- och hälsovården. Grundlagsutskottet har framhåvt att språket och patientens behov av att bli förstådd är en viktig del av patientsäkerheten (GrUU 63/2016 rd). Det är också en förutsättning för patientens självbestämmanderätt och för att rätten att få information ska tillgodoses. Utskottet framhåller betydelsen av dessa faktorer och noterar att det enligt utredning också finns utmaningar när det gäller användningen av finska i vissa vårdssituationer.

(8) Berättelsen behandlar också nationalspråkens situation separat och särskilt frågor som gäller utbildningssektorn. Berättelsen lyfter fram utredningen Engelska vid sidan av finska nationalspråk. Det framgår enligt utskottets uppfattning att engelska vid högskolorna har ersatt finska i vissa funktioner och försvagat i synnerhet tillgången till finskspråkig undervisning och möjligheterna till forskning på finska. Den ökade användningen av engelska märks enligt utredningen också i de svenskspråkiga högskolorna. Grundlagsutskottet anser att den beskrivna utvecklingen kan anses problematisk också med beaktande av den gällande lagstiftningen. Utskottet fäster till denna del också uppmärksamhet vid nationalspråksstrategin, där det huvudsakliga målet för det finska språkets del är att förhindra att språkets användningsområde blir mer begränsat.

(9) I berättelsen behandlas på flera ställen de teckenspråkigas ställning och även finskt och finlandssvenskt teckenspråk separat. Enligt utredning till utskottet råder det brist på finlandssvenska teckenspråkiga läromedel. Grundlagsutskottet anser att detta bör uppmärksammas också inom statsrådet.

(10) Också de samiskspråkigas ställning behandlas på många ställen i berättelsen. Utifrån inkommen utredning råder brist på yrkespersoner med kunskaper i samiska inom flera sektorer, vilket är ett betydande hinder för förverkligandet av de språkliga rättigheterna. Utskottet anser att man så effektivt som möjligt bör försöka åtgärda detta.

(11) Enligt 9 § i förvaltningslagen ska en myndighet använda ett sakligt, klart och begripligt språk. Enligt berättelsen har 632 000—812 000 personer, dvs. 11—14 procent av befolkningen, behov av lätt språk. Som det sägs i berättelsen kan det för de målgrupper som behöver lätt språk vara mycket svårt att uträtta ärenden hos myndigheter. Det räcker då inte med ett klart standardspråk, utan förståelsen av ärenden kräver användning av lätt språk. Grundlagsutskottet välkomnar att justitieministeriet i berättelsen har ansett det befogat att i korthet också behandla lätt språk och främjande av användningen av lätt språk inom statsförvaltningen. Utskottet fäster dessutom uppmärksamhet vid behovet av att främja lättläst språk också i andra tjänster som den offentliga förvaltningen tillhandahåller.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet föreslår

att kulturutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande GrUU 18/2026 rd

Helsingfors 27.3.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
vice ordförande Onni Rostila saf
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Arja Juvonen saf
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Mira Nieminen saf
medlem Karoliina Partanen saml
ersättare Markku Eestilä saml
ersättare Saku Nikkanen sd
ersättare Henrik Vuornos saml.

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.